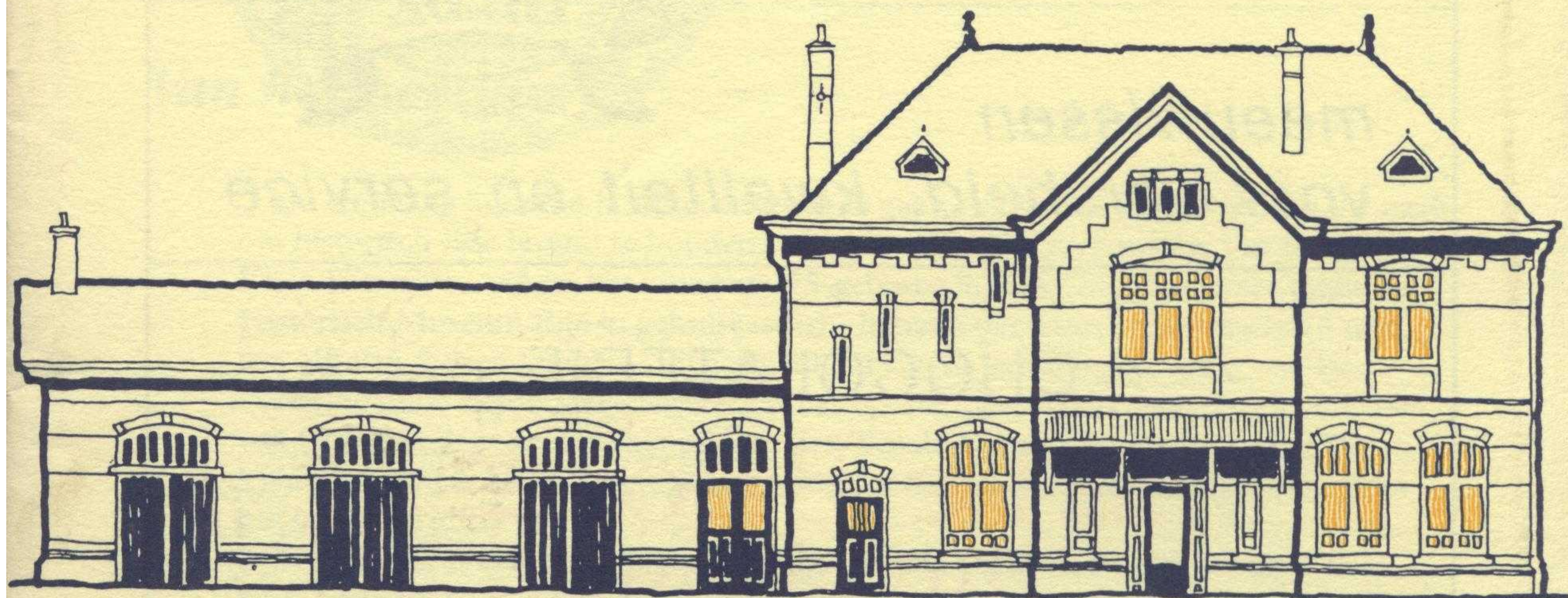

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede

Historisch Museum Ede

1993 - 3

m. meeuwissen

Bedrijf: Frankeneng 102
Postadres: Amsterdamseweg 66
6712 GK Ede
08380 - 35050

meeuwissen
voor versheid, kwaliteit en service

CHOCOLATERIE

≡ Le Bâton ≡
Superieur

HOF VAN GELDERLAND EDE

G.C. Meeuwissen-de Wilde

de lekkerste winkel van Ede

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

Autolakken
Draadmateriaal
Gereedschap
Verf
IJzerwaren

* Bezorgen
gratis

Hout Board Triplex
Wandplaten Schroten
Wandweefsel

Dit alles natuurlijk bij

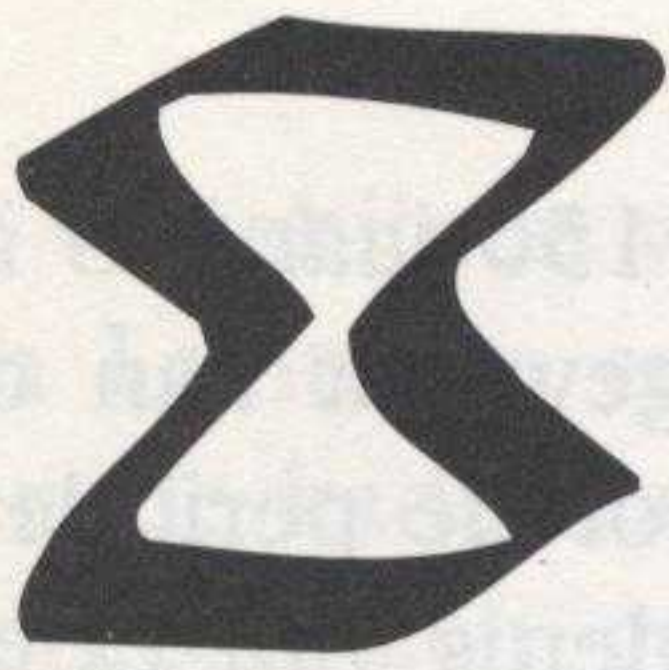
DOE-HET-ZELF MARKT

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

KOLKAKKERWEG 65 - 67 - EDE - TEL. 08380 - 11680

* *Wij geven u een deskundig advies*

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede
21e jaargang nr 3 september 1993

Van het bestuur

"Oud en nieuw horen in harmonie samen te gaan en daarom waarderen wij uw werk om historisch Ede levend te houden". De ontwikkelaars en bouwers van Residence Klein Waterloo - achter het vroegere NS-gebouw in Ede Centrum (waar thans het Historisch Museum Ede in gehuisvest is) - hebben die waardering verzilverd met een gift van duizend gulden. Bij gelegenheid van de eerstesteenlegging van Klein Waterloo door wethouder Peerbolte is het bedrag aangeboden namens de directies van Onroerendgoedmaatschappij Van den Bosch bv en Bouwonderneming De Veluwezoom bv. Het behoeft geen betoog dat het bestuur van Oud Ede bijzonder blij is met de gift.

We ontvingen ook een geldelijke bijdrage van een echtpaar dat 50 jaar getrouwd was. Andermaal: hartelijk dank. Hebben we hier niet te maken met een initiatief dat navolging verdient?

Op zaterdag 18 september hebben we weer een "buitenactiviteit" voor de leden. We gaan om half tien naar de Paasberg, waar informatie wordt gegeven over het mausoleum, het monument voor Anna Maria Moens, de trapakkers en De Hooge Paaschberg. Vervolgens gaan we fietsend (of met de auto) naar Ede-Zuid, het tuindorp dat binnen niet al te lange tijd grondig gerenoveerd zal worden. Het bestuur heeft inmiddels het college van B & W gevraagd een gedeelte van het tuindorp op de Monumentenlijst te plaatsen. De leden krijgen over de excursie nog persoonlijk bericht.

DE ZANDLOPER is het orgaan van de Vereniging Oud Ede

- * Het dagelijks bestuur van de Vereniging Oud Ede bestaat uit mevrouw H.A. Blaauw-De Wit (voorzitter), mevrouw G.W. Elbertsen-Wiegeraad (secretaris) en de heer E. Jansen (penningmeester).
De contributie bedraagt 20 gulden per jaar, te storten op giro 353.42.68 van penningmeester Vereniging Oud Ede te Ede
- * Het Historisch Museum Ede (Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. 08380-19554) is open 's middags van twee tot vijf uur, op zondag tot vier uur. Op maandagen is het museum gesloten.
- * Redacteuren van De Zandloper zijn de heren Auke Cloo (eindredacteur), Jaap W. Top en Gerard W. Onderstal.
- * Adres voor vereniging, museum en orgaan: Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. 08380-19554.
- * Produktie van het blad: Drukkerij Frouws te Ede

Meldingen uit Historisch Museum Ede

Karel van Egmond

We maken melding van de volgende wissel-expositie, namelijk over Karel van Egmond, hertog van Gelre. In de historische opstelling wordt een overzicht gegeven van het dagelijks leven rond het jaar 1500, een roerige tijd met veel oorlog. Ook een periode die samenvalt met het breukvlak tussen de Middeleeuwen en de Renaissance. In de expositie is aandacht voor elementen als Oorlog en Vrede, handel, mode, meubilair. De tentoonstelling is bijzonder geschikt voor scholen. Het is in het algemeen van groot belang dat de jeugd de weg naar het museum leert te vinden.

Veel interesse

Na een korte tijd van wat teruglopende bezoekersaantallen mag het museum zich verheugen over een grotere belangstelling. Door regelmatig taxatiedagen voor volwassenen en wedstrijden voor kinderen te organiseren, hopen we op een verder toenemende interesse. Onderwerpen die in de nabije toekomst aan de orde komen: Spreekwoorden en gezegden, Democratisering in de Mode, Herdenking "dropping"

op de Ginkelse hei en 150 jaar NS in Ede. Intussen wordt hard gewerkt aan de tentoonstellingsagenda voor de periode tot en met 1996. De geschiedenis van Ede en de collectie van het museum bieden voldoende aanknopingspunten om voor de komende jaren interessante en educatieve presentaties te organiseren. Voor het inrichten kunnen we gelukkig terugvallen op de handreiking van enthousiaste vrijwilligers.

Schenken

In dank ontvingen we de volgende schenkingen ten behoeve van ons museum:

- een zogenaamde zakkenvuller van de heer J. Spies;
- een driedelig trouwcostuum met inklapbare hoge hoed (in 1923 gedragen te Ede) van mevr. H. Looyen-Van Egdom;
- een viertal, zeker 70 jaar oude, slabbetjes, afkomstig van mevr. Zevenbergen;
- foto's, prentbriefkaarten en documenten (alle Ede betreffende), afkomstig van de heer H. Klijnsma en ingebracht door de heer P. Pel;
- bewerkte pijpekop uit Ede, afkomstig van de heer J.F. Bolderdijk.

Henk Verhaaff overleden

Op 1 juni is op 74-jarige leeftijd de heer H. (Henk) J. Verhaaff overleden. Gedurende een lange reeks van jaren is Henk een stimulerende kracht geweest in het bestuur van Oud Ede en in de inmiddels opgeheven museumcommissie. Hij heeft een groot aandeel gehad in de verbouwing van het NS-gebouw en de inrichting als museum. Henk Verhaaff bezat gouden handen. Hij maakte o.m. bijschriften bij geëxposeerde voorwerpen en wie weet hoe lang heeft hij geschuurd, geschilderd en gepoetst om de museumstukken toonbaar te maken.

Het was ook Verhaaff die een maquette vervaardigde van het station Ede-Wageningen (nog te zien in het museum) en van het museum zelf maakte hij een maquette met afneembaar dak; dat was handig bij het inrichten van tentoonstellingen.

Op het menselijk vlak was Henk Verhaaff een bijzonder aardige man die graag een grapje maakte en met wie eigenlijk iedereen goed kon opschieten. De Vereniging Oud Ede en het Historisch Museum Ede hebben veel te danken aan deze fijne medewerker.

Kadastrale atlas van Ede komt eraan

Na het verschijnen van de kadastrale atlas-
sen van Lunteren en Bennekom is te ver-
wachten de kadastrale atlas van Ede. Zo'n
uitgave geeft een concreet beeld van het
grondgebruik, het eigendom, de eigen-
domsgrenzen en de beroepen ten tijde van
het jaar 1832. Toen werd namelijk de
belasting op onroerend goed ingevoerd;
voordien was het niet nodig de juiste gren-
zen van percelen en het gebruik ervan vast
te stellen. De kadastrale atlas is een
momentopname uit het jaar dat het kadas-
ter werd ingesteld.

Voor degenen die geïnteresseerd zijn in het
doen en laten van hun voorouders bevat de
atlas belangwekkende gegevens. Er zijn ook
snel vergelijkingen te maken: het grondge-
bruik was in 1832 wel wat anders dan in de
huidige tijd. De atlasen van Lunteren en
Bennekom, elk een twintigtal kaarten, een
tekstboekje en een boekje met uiteenlopen-

de gegevens, zijn te zien in het Historisch
Museum Ede.

De kadastrale atlas van Ede komt tegen het
eind van dit jaar uit. De prijs ligt vermoe-
delijk in de buurt van tachtig gulden. Bij
voorintekening krijgt men een korting van
tien gulden en bovendien worden de
namen van de voorintekenaars vermeld in
het tekstboekje.

Nadere inlichtingen verstrekt de heer Dirk
Jan List, bereikbaar in het Historisch
Museum Ede (tel. 08380-19554), en ook
mevrouw H.A. Blaauw-De Wit (tel.
08380-11584). Voorintekening is mogelijk
in het museum en verder door het opsturen
van onderstaande bon aan het secretariaat
van Oud Ede. Graag zo snel mogelijk, want
het aantal belangstellenden bepaalt de
oplaag. Wil men de Zandloper "heel" hou-
den dan mag de bon natuurlijk worden
overgeschreven.

Ondergetekende :

straat en huisnummer :

postcode en plaats :

telefoon :

tekent in op de kadastrale atlas van Ede.

handtekening:

Nog wat meer over het Beatrixpark

Het artikel over het Beatrixpark ("mogelijk de liefste wijk van heel Ede") in De Zandloper van december 1992 gaf de heer G.W. Bos, erelid van onze vereniging, aanleiding tot het maken van enkele opmerkingen. Om te beginnen stelde hij vast dat de privéwoning van dokter Balt niet gevestigd was op het adres Beatrixlaan 45, maar op het nummer 8a. Beide huizen staan er nog steeds, uiteraard onder de momentele straatnaam en nummering. Zoals bekend, aldus de heer Bos verder, heette het gebied eertijds Maanderzand; prinses Beatrix moest nog geboren worden. Het voornoemde pand Beatrixlaan 45 liet dokter Balt aan het eind van de jaren twintig en het begin der jaren dertig bouwen als verblijfs- en behandelgebouw voor zijn patiënten. Veel later, in de jaren vijftig, verhuisde dokter Rudersdorff van de Stationsweg naar meergenoemd pand nr. 45. Hij was homeopatisch geneesheer en dus tot op zekere hoogte een medische geestverwant van dokter Balt.

De heer Bos had voorts nog enkele waardevolle aanvullingen op ons verhaal over het

Beatrixpark. We citeren uit zijn brief aan onze redactie:

Dokter Murk Balt, geboren 1859 in het Groningse Vlagtwedde waar zijn vader predikant was, had grote belangstelling voor de natuurgeneeswijze. Als student vertrok hij naar Duitsland en studeerde af in de medicijnen aan de universiteit in Bonn. Hij huwde met Adèle Louise John, een Berlijnse, en vestigde een praktijk in Den Haag. In Ede had hij een vakantiehuis dat thans als adres Beatrixlaan 8a heeft. Door de onbestendige gezondheid van zijn vrouw vestigde hij zich permanent in Ede na de aankoop van een groot deel van het Maanderzand, zoals in het december-nummer beschreven.

Hij stichtte daar een "kuuroord" waar rustbehoevenden en ook ernstige chronische zieken werden verpleegd. Behalve Nederlanders stelden ook patiënten uit omliggende landen (vooral Engelsen en Schotten)

Een gedeelte van het Beatrixpark in het jaar 1949. Er stonden nog weinig huizen, maar wel was de vijver reeds gegraven.

zich onder behandeling van dokter Balt in diens privékliniek "DOMINUS PROVIDEBIT" ("de Heer zal erin voorzien"). Het adres van de instelling was in die jaren nog Talmalaan 9. De verzorgsters waren vooral meisjes uit Silezië en Hongarije voor wie dit werk een verademing betekende na de hongerperiode rond het begin van de twintiger jaren in dat deel van Europa.

Verspreid over het uitgestrekte natuurgebied van heide en dennen, was een aantal lighallen opgesteld die in elke richting konden worden gedraaid, afhankelijk van de zonnestand en windrichting. Dokter Balt had voor patiënten en personeel een uitgelezen moestuin en een bongerd met allerhand vruchtbomen laten aanleggen. Ook een weelderige aanplant van hazelaars en een schilderachtig vennetje tussen de stuifheuveld. Kostelijke eetbare paddestoelen groeiden tussen de vliegdenen, maar niemand kent hun naam nog. Kunstmest was taboe zolang er nog een kruimel stalmest of kompost was.

De vroegere woning van dokter Balt aan de huidige Beatrixlaan 8a wordt momenteel nog bewoond door de 83-jarige mevrouw

Elly Gunther-Meschter. Zij is als meisje van 17 jaar vanuit Silezië als een zogenaamde "Haustochter" naar Nederland gekomen en medewerkster van dokter Balt geworden, o.a. in de nieuwbouw nr. 45. Naderhand is ze met de Wageningen Hendrik Gunther getrouwd en na de dood van dokter Balt in diens huis blijven wonen. De leiding over de huishouding was in handen van mevrouw Emilie Wolff. Zij was een Amsterdamse van joodsen bloede en dook tijdens de Duitse bezetting onder. Niemand van de buurtgenoten rond het Maanderzand heeft haar sindsdien nog gezien. Tot de bevrijdingsdag van Ede! Zij had het huis van dokter Balt niet verlaten; de bonnen voor levensmiddelen werden illegaal verzorgd. Toen enige Duitse militairen in de laatste maanden van de bezetting het huis kwamen inspecteren om in hun huisvesting te voorzien, is zij door het oog van de naald gekropen. De deur waarachter Emilie Wolff zat, werd overgeslagen. Nadat Elly Gunther ons dit verhaal had verteld en wij haar ietwat vragend aankeken, antwoordde zij: "DOMINUS PROVIDEBIT".

Open Monumentendag: Bennekom centraal

Tijdens de Open Monumentendag 1993 op zaterdag 11 september staat Bennekom centraal. Het thema - archeologie - krijgt vorm door de samenwerking met de Archeologische Werkgemeenschap Nederland, de AWN. Om te beginnen zijn er interessante fietstochten, samengesteld door de heren E. Zuurdeeg en W.C. Angenent van de AWN. De tochten vangen aan om elf, twaalf, een en twee uur en voeren langs interessante plaatsen in Bennekom. Ter plekke wordt uitleg gegeven. Er zijn ook demonstraties, zoals voorbeelden van grondboringen en een heuse proefopgraving.

In het Kijk- en Luistermuseum is die dag een mooie diavoorstelling; ook worden archeologische voorwerpen gerestaureerd.

Dit kijkje in de keuken van de archeologie wordt mogelijk gemaakt door de heer Angenent. Wat gebeurt er meer in Bennekom? Uniek is de openstelling van villa Oud Vossenhol; men wordt er in groepen rondgeleid. Voorts is in Bennekom de oude kerk geopend.

Op dezelfde 11e september zijn gratis opengesteld molens in de gemeente Ede (Keetmolen, Walderveense molen, Doesburgermolen en De Hoop), de grote kerk in Ede en twee musea, het Historisch Museum Ede en Oudheidkamer Lunteren. Voor Oud Vossenhol moet men zich van tevoren opgeven in het Kijk- en Luistermuseum. Verdere informatie: Comité Open Monumentendag, tel. 08380-80615.

De buurt Ede-Veldhuizen (2)

Problemen waterafvoer leidden vroeger nogal eens tot buurttwisten....

Rond het jaar 1600 gold dat het water vanaf het hoger gelegen Veluwemassief in zuidelijke richting afvloeide. Als gevolg daarvan liep rond Wageningen en Rhenen vaak het land onder. Daar zijn twee opmerkingen over te maken. Ten eerste kwam er verandering in de waterafvoer in zuidelijke richting na de ontvening van de tegenwoordige Ederveense en Veenendaalse gebieden; het aanvankelijk naar het zuiden afstromende water boog af naar het noorden. Ten tweede stond in de periode 1590-1610 de Vallei met een zekere regelmaat onder water als gevolg van doorbraken van de tussen Wageningen en Rhenen liggende Grebbedijk. Deze kon het Rijnwater niet tegenhouden.

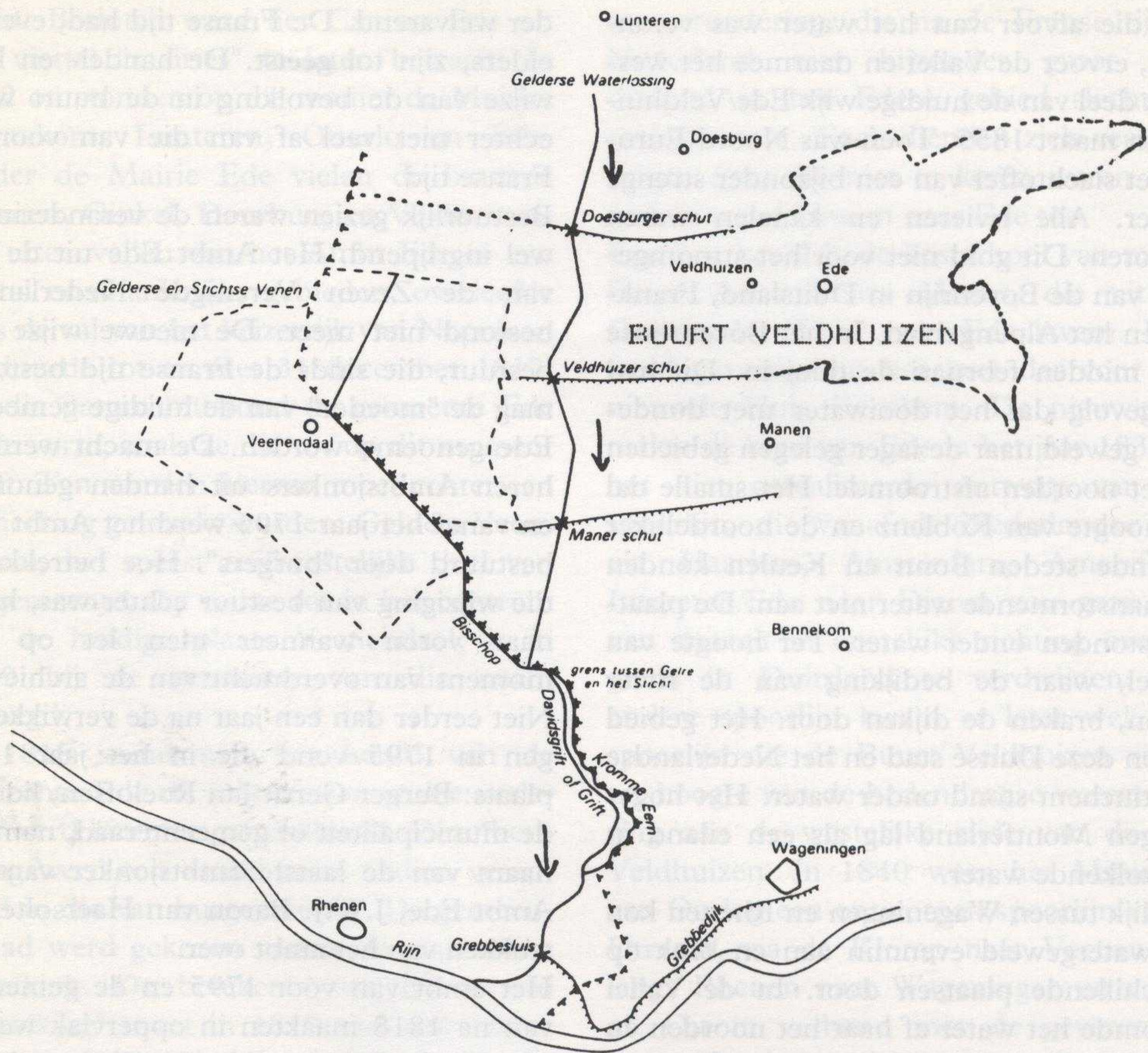
In 1596 grensden de heidegebieden van het noordwestelijk van Veenendaal liggende Emminkhuizen en die van de Buurten Doesburg en Veldhuizen nog aan elkaar. De hier liggende veengebieden waren op dat moment op deze plaats nog niet ontgonnen. Vanuit het oosten gezien hadden de Buurten Doesburg en Veldhuizen eerst hoge heidevelden, vervolgens bosgronden en akkers, dan weide en hooilanden en ten slotte in 't westen de hoge venen. De grenzen van de Buurten werden gevormd door lange, rechte, van het oosten naar het westen lopende dijken. Sommige van deze dijken bestaan tot op deze dag. Noordelijk van de wijk Ede/Veldhuizen lag en ligt parallel aan de vroegere Rijksweg naar de Klomp de Doesburgerdijk, die de Buurten Doesburg en Veldhuizen scheidde. Zuidelijk van Rijksweg 12 lag en ligt de Maanderdijk. De Maanderdijk vormde de grens tussen de Buurten Maanen en Bennekom. De dijk tussen de Buurt Maanen en de Buurt Veldhuizen lag ter hoogte van de sportvelden bij de Peppel in de wijk Veldhuizen-B.

Deze dijken hielden af naar het westen tot aan het veen. Het afstromende water moest vanaf dat westelijke punt afvloeien naar het zuiden. Op dit punt ontstond een afvoer, die niet alleen zorgde voor het wegstromen van het water naar het zuiden, ze werd daarnaast gebruikt voor de afvoer van turf

naar het Westen van het land. De namen Luntersekade en de westelijk van Ede liggende Meikade herinneren aan deze tijd. De afvoer van water riep in de loop der eeuwen grote problemen op. Buurtruzies waren een steeds terugkerend gebeuren. Van overheidswege werd daarom rond 1640 het volgende grondbeginsel verordend: De Buurt Maanen moest zorgen voor de "Maanderdijk" en "Schut", zodat die van "Bennekom" geen overlast van het Maanense water hadden. Hetzelfde gold voor die van de Buurt Veldhuizen ten aanzien van die van Maanen. Hetzelfde gold voor die van de Buurt Doesburg ten aanzien van die van Veldhuizen. Het was een mooie opdracht, maar de kans dat de Buurten het geheel aan hun laars zouden lappen was groot.

De overheid had echter verder gedacht: De ene Buurt moest toezicht houden op de activiteiten van de ander. Veldhuizen hield in de gaten wat die van Doesburg en Maanen deden en kon daarbij handelend optreden. Hetzelfde gold voor de Buurt Maanen en de haar aanleunende Buurten Veldhuizen en Bennekom. Verhinderd moest worden dat na zware regenval de gebieden van Bennekom, Wageningen en Rhenen overstroomd zouden worden door vanuit het noorden afvloeiend water. Van de verschillende schutten had daarom iedere buurt een eigen sleutel in beheer. Een

schut kon alleen geopend en gesloten worden wanneer de beide sleutels gezamenlijk gebruikt werden. De ene buurt kon niet tot handelen overgaan, zonder aanwezigheid van de andere buurt.

De opzet was dat, in geval men grote wateroverlast had, de meest zuidelijke buurt het eerst de schut mocht openen, waarop 24 uur later de volgende buurt dat kon doen. Het deel dat op de Rijn afvoerde begon en na vijf dagen bereikte het Lunterse water tenslotte via de Grebbe de Rijn. De Buurt Veldhuizen moet in dit geval een dominerende rol gespeeld hebben, want iedere eerste vrijdag in mei voerde de Ede-se Schout als Dijkgraaf de Schouw, waarop na de Buurtspraak een ieder hiermee zijn voor- of nadeel kon doen. "Kwaadschouw" was niet best: Schout/Dijkgraaf Ceelman

Afvoer van het water vanaf het Lunterse via diverse schutten naar de Bisschop Davids Griff en de Rijn.

van Ommeren en zijn opvolgers lieten niet met zich spotten.

Verordeningen werden in de loop der jaren bijgesteld en uitgebreid. De waterafvoer in de Vallei bleef tengevolge van de verder voortgaande veenaafgraving, ondanks de tot stand gekomen verordeningen, een probleem voor de verschillende Buurten. Tegenwoordig watert het zuidelijk deel van de Vallei niet meer af op de Rijn, maar het afstromende water komt na vele omzwingingen via Veenendaal en Woudenberg bij Amersfoort in de Eem. Het stroomt vervolgens via de Eem naar de vroegere Zuiderzee, het tegenwoordige Eemmeer.

Dat die afvoer van het water was veranderd, ervoer de Vallei en daarmee het westelijk deel van de huidige wijk Ede/Veldhuizen in maart 1855. Toen was Noord Europa het slachtoffer van een bijzonder strenge winter. Alle rivieren en kanalen waren bevroren. Dit gold niet voor het stroomgebied van de Bovenrijn in Duitsland, Frankrijk en het Alpengebied. In het Bovenrijnse trad midden februari de dooi in. Dit had tot gevolg dat het dooiwater met donderend geweld naar de lager gelegen gebieden in het noorden afstroomde. Het smalle dal ter hoogte van Koblenz en de noordelijker liggende steden Bonn en Keulen konden het aanstormende water niet aan. De plaatsen stonden onder water. Ter hoogte van Wezel, waar de bedijking van de rivier begon, braken de dijken door. Het gebied tussen deze Duitse stad en het Nederlandse Doetinchem stond onder water. Het hoger gelegen Montferland lag als een eiland in het kolkende water.

De dijk tussen Wageningen en Rhenen kon het watergeweld evenmin aan en brak op verschillende plaatsen door. In de Vallei stroomde het water af naar het noorden en doorbrak daar verschillende dijken en kaden. De in het jaar 1845 in gebruik genomen spoorlijn Utrecht-Ede-Arnhem, die hier op een dijk lag, kon het watergeweld evenmin keren. De plaats van de doorbraak is voorbij de Klomp, rijdend in westelijke richting, nog duidelijk aan de rechterkant van de weg te herkennen in de langgerekte plas die daar ligt. De Buurt Veldhuizen liep onder water tot aan de plaats waar in de hedendaagse wijk Veldhuizen-B het kerkgebouw "De Ark" staat. Verslagen uit die periode zeggen, dat een soort toerisme ontstond, wanneer men lette op de ruiters en rijtuigen, die op de zondagen over de hoger gelegen dijken en kades reden.

Na 1800

De bevolking van de gemeente Ede was aan het begin van de 19e eeuw niet bijzon-

der welvarend. De Franse tijd had, evenals elders, zijn tol geëist. De handel- en leefwijze van de bevolking in de buurt week echter niet veel af van die van voor de Franse tijd.

Bestuurlijk gezien waren de veranderingen wel ingrijpend. Het Ambt Ede uit de tijd van de Zeven Verenigde Nederlanden bestond niet meer. De nieuwe wijze van bestuur, die sinds de Franse tijd bestond, mag de "moeder" van de huidige gemeente Ede genoemd worden. De macht werd de heren Ambtsjonkers uit handen genomen en vanaf het jaar 1795 werd het Ambt Ede bestuurd door "burgers". Hoe betrekkelijk die wijziging van bestuur echter was, komt naar voren wanneer men let op het moment van overdracht van de archieven. Niet eerder dan een jaar na de verwikkelingen in 1795 vond die in het jaar 1796 plaats: Burger Gerrit Jan Roelofsen, lid van de municipaliteit of gemeenteraad, nam uit naam van de laatste ambtsjonker van het Ambt Ede, J.W.J. Baron van Haersolte, de stukken van het ambt over.

Het ambt van voor 1795 en de gemeente van na 1818 maakten in oppervlak weinig uit. In de Franse tijd was dit een korte periode anders. In 1798 en 1799 werden Scherpenzeel, Barneveld en Ede samengevoegd tot een municipaliteit. Scherpenzeel werd door een, Barneveld door twee en Ede door vier municipales vertegenwoordigd. Deze samenvoeging had een wat merkwaardige opzet. Of dit kwam omdat de municipale in deze vorm slechts een kort leven beschoren was en het onmogelijk was in deze tijd bestuurlijk tot ingrijpende wijzigingen te komen is niet duidelijk. De oorspronkelijke ambten bleven in deze tijd echter hun eigen kas beheren en behielden hun eigen ambtelijk personeel.

Na het eerste Koninkrijk der Nederlanden onder Lodewijk-Napoleon en nadat in 1810 het land vervolgens een deel van het Franse Keizerrijk was geworden, ontstond het "Canton Ede". Na deze inlijving werd vanuit Parijs Nederland volledig heringe-

deeld. Besloten werd het Canton Ede uit een viertal "mairies" te laten bestaan. In 1812 ontstonden op die manier de Mairies Bennekom, Lunteren, Otterlo en Ede. Onder de Mairie Ede vielen de buurten Maanen, Ginkel, Doesburg en Veldhuizen. Dit uiteenvallen van het Ambt Ede in een viertal onafhankelijke gebieden, overleefde zelfs de val van het keizerrijk van Napoleon en duurde tot en met 31 december 1817. Na die datum ontstond de gemeente Ede in de vorm, zoals ze die tot op dit moment heeft. Ten aanzien hiervan moet echter een opmerking gemaakt worden: Gelders Veenendaal, het meest zuidwestelijke deel van de gemeente, dat reikte tot in het centrum van de huidige plaats Veenendaal, is in 1959 bij de gemeente van die naam gevoegd.

In 1818 stond aan het hoofd van de gemeente Ede de schout, een stukje verleden werd hiermee gehandhaafd. Deze betiteling werd een aantal jaren nadien veranderd in die van burgemeester. De gemeenteraad werd gekozen vanuit de plaatselijke bevolking. De betekenis van het woord "bevolking" moet in 1818 met een zekere terughoudendheid worden gezien. In het jaar 1818 telde de gemeente Ede een 4000 inwoners, van wie niet meer dan een 90-tal stemgerechtigd was.

Andere wereld

De macht was de Heren Jonkers uit handen genomen en aan het volk gegeven. Het "volk" was echter niet meer dan dat deel van de natie, dat grond en geld bezat en daarnaast de lees- en schrijfkunst meester was. Het deel van de Edese bevolking, dat men hiertoe kon rekenen was klein. Waren de Jonkers in deze tijd een deel van hun status kwijt, in werkelijkheid bleef een groot deel van die macht binnen hun bereik. Zij hadden land en geld, zij konden lezen en schrijven. Het nieuwe systeem voegde slechts weinig mensen toe aan die groep die aan deze gestelde eisen voldeed en daarmee stemgerechtigd was. De drang

tot verandering, die na de Franse tijd in Nederland niet bijzonder groot was, bestond in het Edese gebied slechts in geringe mate. Toch dienden zich veranderingen aan, die niet te keren waren. Een andere wereld kwam naar Ede toe.

Een voorbeeld is de kostschool van mejuffrouw Anna Maria Moens, die uit het Overijsselse Wijhe naar Ede kwam. Deze werd gevestigd in het kort daarvoor vernieuwde Huis Kernhem. De nieuwe tijd raakte de kern van Ede in het jaar 1832, in het niet gerealiseerde ontwerp van een spoorlijn, die vanaf de Nederlandse kust via Haarlem, Amsterdam, Amersfoort, Lunteren/Ede naar Dieren zou gaan, om van daaruit in oostelijke richting over de grens in Duitsland te verdwijnen. Een andere spoorlijn kwam er later wel. Een spoorlijn die de Buurt Veldhuizen raakte ter hoogte van de hedendaagse waterzuivering aan de westelijke zijde van de wijk Veldhuizen. In 1840 wees het Ministerie van Oorlog een ontworpen spoorlijn vanuit Utrecht, via de Klomp naar Veenendaal, langs Rhenen naar Wageningen en verder af. Dit in verband met de gevaren die bestonden in geval van een militaire inval van Duitse zijde. Men vond de aanwezigheid van een spoorlijn langs de toenmalige Grebbelinie te gevaarlijk.

Deze angst voor een Duitse inval op de sterkten aan de Grebbe met gebruikmaking van moderne middelen, gaven Ede in 1845 aansluiting op het "landelijke" spoorwegnet. De plaats Ede was twee jaar eerder per spoor bereikbaar dan de havenstad Rotterdam dat was. Vermeldenswaard is in dit geval de slag om de Grebbelinie in 1940. Honderd jaar na het in 1840 genomen besluit stond de vijand inderdaad voor de Grebbeberg, met de wil om vandaar verder te gaan.

Heel langzaam kwam de wereld naar Ede toe. In 1902 verdeelde en verkocht de Buurt Doesburg haar Doesburgse heide voor 20 gulden per hectare. Acht jaar later vloog de prijs van de grond omhoog naar

150 gulden per hectare, toen de plannen ontstonden het eerste Nederlandse vliegveld op de Doesburgerheide aan te leggen. De eerste vlucht van een Nederlander boven Nederlands grondgebied vond bij Ede plaats. Jan Hilgers vloog op 29 juli 1910 boven de Doesburgerheide. De Buurt Maanen hield in 1911 op te bestaan, nadat men haar grond enerzijds had verkocht aan het rijk voor de bouw van kazernes ten noorden van het Station Ede SS, het tegenwoordige Intercitystation Ede/Wageningen, en anderzijds aan de gemeente voor de aanleg van het zogeheten Park Maanen aan de zuidzijde van hetzelfde station.

De Buurt Veldhuizen deed het anders dan de Buurten Doesburg en Maanen. Veldhuizen had haar heide in 1902 in erfpacht gegeven aan de staat, die daar militaire oefeningen hield. In dat jaar werd het deel van dit gebied, dat ten noorden van de straatweg naar Arnhem en ten oosten van het Edese Bos lag, verkocht aan Gravin Bentinck. Het recht van heffing van de erf-

pachtsom kwam tot het jaar 1920 aan de gravin. In 1920 kocht het rijk deze erfpacht af, met het voorbehoud dat de geërfd en het recht hielden tot en met 31 december 1999 heideplaggen te steken en daarmee als geërfd en vrije toegang tot de heide te hebben.

Thans uniek

De Buurt Veldhuizen bestaat nog als een der laatste van haar soort in het Nederland van de twintigste eeuw. Juist dit recht, dat de geërfd en ten aanzien van de heide hebben, brengt in de tegenwoordige tijd de jaarlijks in september te houden Buurtspraak in bekendheid. Dat recht van de

Jan Hilgers staat op het punt in zijn in Ede gebouwd vliegtuig te stappen, waarmee hij op 29 juli 1910 boven de Doesburgerheide zal vliegen. Op de voorgrond zijn technicus Johan Verhagen (foto uit archief Historisch Museum Ede).

geërfden bracht de Buurtrichter J. Versteeg, de Buurtschrijver J. Schothorst en daarmee de geërfden van de Buurt in verleden en heden in conflict met de overheid. In 1986 overkwam dit de heer B. Folsche, toen hij op de heide door een politieman werd aangehouden. In de Edese Courant van 29 september staat te lezen: "Ik werd bijna in de boeien geslagen, omdat ik illegaal zou plaggen. Maar ik ben toch geërfde van de Buurt Veldhuizen?" De heer Folsche werd gesommeerd met fiets en aanhangwagentje op te stappen. Als geërfde had hij al verschillende keren geplagd. Toen hij die dag de heide op ging, kwam een motoragent achter hem aan om te vragen wat hij daar wel wilde gaan doen. Na het antwoord dat de heer Folsche gaf, verzocht de agent een schriftelijk bewijs van het recht dat hij had. Een dergelijk bewijs bestaat niet. De agent dreigde hierop de heer Folsche met het oproepen van de marechaussee. Folsche's reactie was: "Dat moet je dan maar doen", wetende, dat hij in zijn gelijk stond. De marechaussee kwam, maar ook die bleek niets van het recht van de geërfden af te weten. Tenslotte stapte de heer Folsche op zijn fiets, zeggende dat hij de volgende dag terug zou komen. De volgende dag plagde de heer Folsche inderdaad de door hem benodigde heide weg en werd opnieuw door een

motoragent aangesproken. Deze maakte proces-verbaal op.

De politiewoordvoerder, die benaderd werd door de Edese Courant, dacht dat de heer Folsche niet het recht aan zijn zijde had, maar hij voegde eraan toe: "Evenmin als mijn collega's weet ik van deze zaak werkelijk iets af". In zijn ogen zou het goed zijn, wanneer voor de geërfden een soort legitimatiebewijs zou bestaan.

De Buurt Ede/Veldhuizen bestaat nog steeds. Tot en met de laatste dag van het jaar 1999 blijven de geërfden in het bezit van hun rechten ten aanzien van het steken van heideplaggen in het oostelijk van Ede gelegen heidegebied.

Het is voorspelbaar dat de Buurt na 31 december 1999 om verschillende redenen zal blijven bestaan. Dit alleen al om te tonen dat de Buurt Veldhuizen, waarin het centrum van de plaats Ede gelegen is, aan die plaats een zekere grandeur geeft. Een Buurt die meer dan 1000 jaar bestaat is niet zomaar iets. Voor sommige inwoners van de wijken Veldhuizen-A en Veldhuizen-B in de zich manifesterende gemeente Ede is de wetenschap een mogelijk geërfde van de Buurt Veldhuizen te zijn een zaak die verdere bestudering zeker waard is.

Jaap Nijdam.

NU LID WORDEN VAN DE VERENIGING OUD EDE

- * steun geven aan het streven historisch waardevolle zaken te bewaren en te beschermen
- * het recht op vrije toegang tot het Historisch Museum Ede
- * uitgenodigd worden voor interessante lezingen en excursies
- * toezending van het blad De Zandloper

Vul NU de bon onderaan op pagina 15 in en stuur deze aan het secretariaat van Oud Ede, Museumplein 7, 6711 NA Ede

BOEIEND PROEFSCHRIFT VAN OUD-EDENAAR

Studie over de bestuursgeschiedenis van Ede van 1795 tot 1914

't Moet een geweldige kluit zijn geweest, het schrijven van het proefschrift over het Ede in de periode van de Bataafs-Franse tijd tot rond 1914. Het betrof een tijdvak waarin volgens promovendus Erik Kamerbeek "een grote mate van continuïteit zichtbaar was in de personele samenstelling van de opeenvolgende besturen". Kamerbeeks studie bracht echter ten aanzien van Ede een aantal bijzondere aspecten naar voren. Hij wijst op de belangrijke rol die de adel, dat wil zeggen de eigenaren van het Landgoed Kernhem, in het bestuur speelde, in het bijzonder tot 1830.

Voor de Bataafse omwenteling waren het de ambtsjonkers die het in het bestuur van de Veluwe dorpen voor het zeggen hadden. Tijdens de Bataafs-Franse periode moesten steeds meer adellijke bestuurders hun zetel afstaan aan loyale burgers. De bevolking, althans een deel daarvan, mocht meebeslissen over de samenstelling van het plaatselijk bestuur. Daar kwam later weer verandering in: dorpsfunctionarissen werden benoemd inplaats van gekozen.

Naast het gemeentebestuur kende men in Ede drie belangrijke instituties, alle geleid door de eigenaren van Kernhem. Dat waren de holtspreek van het Ederbos, de buurtspraak van Ede-Veldhuizen en de kerkvoogdij. De invloed van de heren van Kernhem verminderde door de nieuwe staatsinrichting en in de tweede helft van de vorige eeuw speelde Kernhem nauwelijks meer mee.

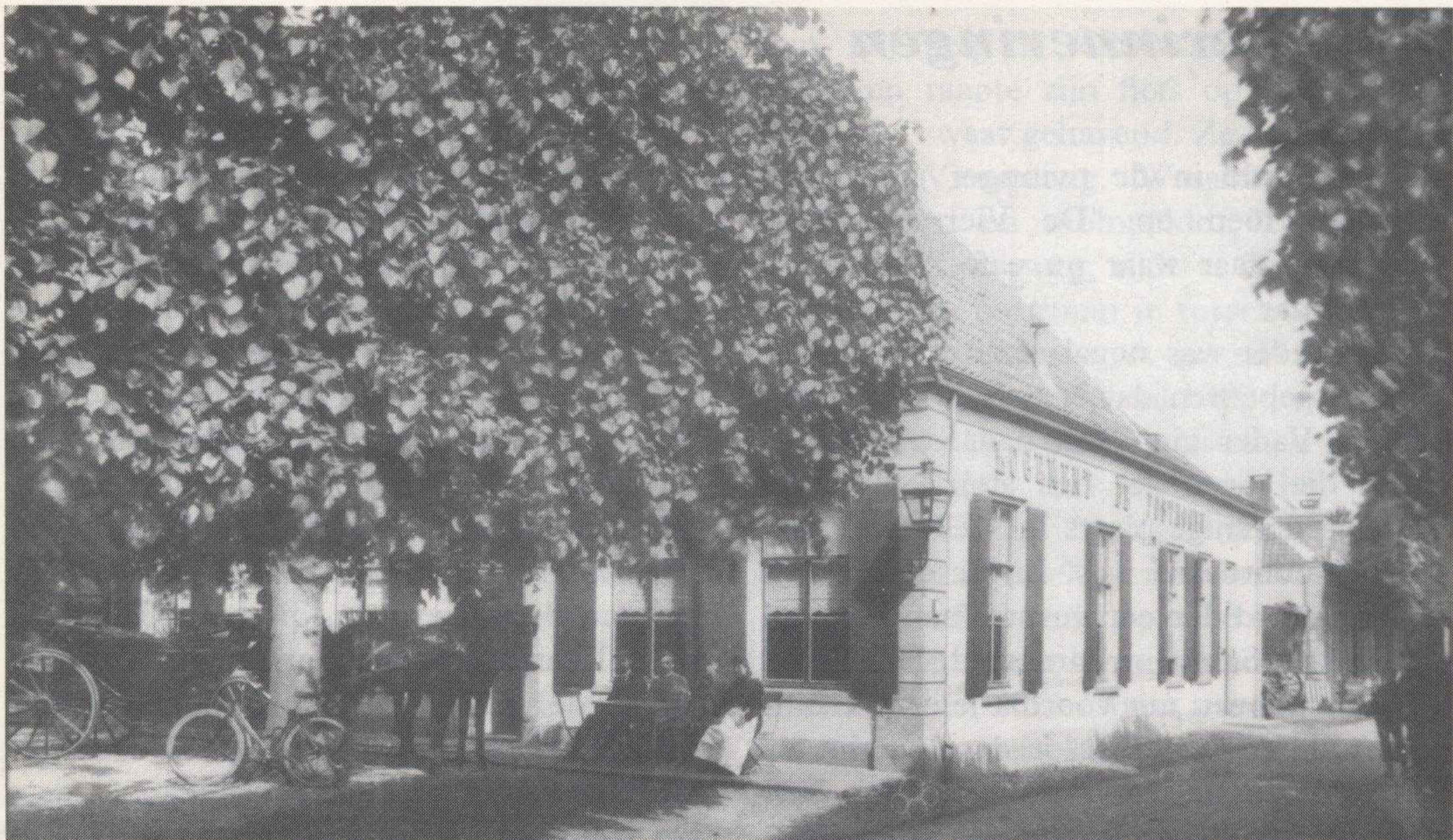
Het bestuur van de Buurt Ede-Veldhuizen werd gevormd door een weinig wisselende groep geërfden. Een aantal leden van de

bestuurselite domineerde volgens Kamerbeek vaak de besluitvorming in de buurtspraken. De betrokkenheid van de buurtbewoner was gering, behalve wanneer het om geld en grond ging. Aan het eind van de negentiende eeuw werd een ieder die in de buurt woonachtig was, beschouwd als geërfde. In feite was de buurt het enige bestuursorgaan waar de bevolking een stem in het kapittel had. Dat was niet het geval in het gemeentebestuur, het Ederbos of de kerk.

Later voltrokken zich in het lokale bestuur belangrijke veranderingen, net zo goed als in de kerk. Met de invoering van de gemeentewet van 1851 kon een deel van de bevolking de samenstelling van de gemeenteraad bepalen. Verkiezingen leidden echter niet tot spectaculaire veranderingen. Het college van burgemeester en wethouders bleef bestaan uit liberale, welgestelde mannen met een vrij beroep. De meeste raadsleden, onder wie nogal wat landbouwers, bleven lange tijd aan. Dat veranderde in 1880, toen orthodoxe hervormden in politiek opzicht actiever werden en hun invloed op het gemeentebestuur groter werd.

Rond de eeuwwisseling ontstonden nieuwe samenwerkingsvormen met medewerking van orthodox-hervormden en gereformeerden enerzijds en gematigde hervormden plus liberalen anderzijds. Beide groeperingen stelden zich pragmatisch op, men hield rekening met elkaar. Kamerbeek: "Door een doelbewuste politiek van samenwerking, van compromissen sluiten en het vermijden van conflicten op essentiële pun-

ten slaagde het Edese gemeentebestuur er zonder grote problemen in het dorp door de nieuwe tijden te loodsen".

De motivering van zulk een opstelling viel moeilijk uit de bronnen op te maken. "Een mengeling van lokaal chauvinisme (bescherming van het dorp tegen kwade invloeden van buitenaf, behoud van traditionele dorpscultuur) en nuchtere belangenbehartiging (buurtdeling, aanleg verbindingen) lijken de centrale factoren te zijn geweest", meent Kamerbeek. Promovendus heeft in zijn proefschrift, uitgebracht onder de titel "Het belang der gemeente zeer ter harte", uitvoerig aandacht besteed aan de sociaal-economische situatie in het Ede van weleer en daarna ging hij gedetailleerd in op het einde van het ambtsjonkerbestuur, de adellijke bestuurders van Kernhem, de buurtschap Ede-Veldhuizen en de kerk en het kerkbestuur in Ede in de negentiende eeuw. Het laatste hoofdstuk geeft inzicht in de ontwikkeling van het gemeentebestuur van Ede in het tijdvak tussen 1851 en 1914.

Dr. Erik Kamerbeek is op 22 november 1959 in Ede geboren. Na de middelbare school studeerde hij geschiedenis en

In het openbaar bestuur van de gemeente Ede zou de herberg De Posthoorn aan de Grootestraat (thans heet dit gedeelte Notaris Fischerstraat), gelegen tegenover het toenmalige gemeentehuis, een belangrijke rol spelen. Volgens ingewijden werden terzake van het bestuur in De Posthoorn de feitelijke beslissingen genomen. De herberg ging op 13 januari 1941 in vlammen op en werd niet herbouwd. Bovenstaande foto, uit het archief van het Historisch Museum Ede, dateert van 1905. Geheel rechts is iets te zien van het nog bestaande Fischerhuis.

geografie aan de Hogeschool Midden Nederland. Daarna combineerde hij een deeltijdbaan in het voortgezet onderwijs met de studie geschiedenis MO-B. Aan de Rijksuniversiteit te Utrecht legde hij in 1987 het doctoraal examen nieuwe geschiedenis af. Sindsdien is Kamerbeek als docent geschiedenis werkzaam aan het Utrechts Stedelijk Gymnasium. Het bijzonder helder geschreven proefschrift, mede mogelijk gemaakt met financiële steun van de gemeente Ede, kost f 29,90 en is verkrijgbaar aan de balie van het Historisch Museum Ede en bij boekhandel Pel.

Jeugdherinneringen

Het gebeurde in de twintiger jaren. Wij woonden toen op "De Viersprong" in Wekerom, daar waar nu café "Het Witte Paard" staat.

Mijn moeder was nogal eens ziek, en dan kon het gebeuren dat er een dokter moest komen. Vader ging dan naar de Boerenbond, die tegenover ons stond. Dit was namelijk de enige plaats in Wekerom waar een telefoontoestel was. Bij de centrale in Arnhem werd dan een gesprek aangevraagd met dokter Schut in Barneveld. Het duurde soms wel een uur voordat je een verbinding had. Verder moest je dan blij zijn als de dokter die dag nog kwam. Zo ook deze keer. Dokter Schut kwam laat in de middag aangereden op zijn "Dalton" motorfiets. Nadat hij een diagnose gesteld had, ging de dokter verder met zijn lange ronde. Maar meestal moesten er ook medicijnen gehaald worden. Dit was een taak voor mijn vader. Nadat hij het werk gedaan had en er gegeten was, haalde hij het zondagse pak te voorschijn. De goede zwarte broek, de zwarte bef met het mooie stiksel, de korte jas, de zwarte leren pantoffels, alles moest aan en de zondagse pet werd ook niet vergeten. Achter het huis stond op een tafeltje de carbidbus, een kannetje met water, een doosje lucifers en de carbidlantaarn, want dat was in die dagen de normale fietsverlichting.

"Nou", zei vader, "ik zal de BSA mer op de negen meter zetten, dan bin ik zo in Barneveld". Hij had toen een fiets met drie versnellingen, (waar hij erg trots op was) en de "negen meter" was de grootste versnelling. Zo kwam hij in Barneveld aan terwijl het al begon te schemeren. Na zijn fiets in het rek gezet te hebben, haalde hij zijn carbidlamp van de haak. Dit deed hij sinds er in Ede eens een lamp van zijn fiets gestolen was. Vader belde aan bij het doktershuis, en het dienstmeisje deed open. Hij moest even in de wachtkamer wachten want de dokter

was nog niet klaar. Even later hoorde hij de dokter die bezig was in de apotheek. Weldra ging de deur open en werden de medicijnen aan hem overhandigd. Na een goedenavond gewent te hebben ging vader op weg terug. Het was inmiddels donker geworden en de carbidlamp werd aangestoken. Vader reed Barneveld door onder het licht van de gaslantaarns die langs de weg stonden. Al spoedig zag hij aan zijn rechterhand de molen van Knottenbelt opdemen. Eenmaal buiten Barneveld gekomen, schakelde vader over naar de hoge versnelling. De rit ging door De Valk en Willinkhuizen kwam al dichterbij.

Op dit punt werd altijd de watertoevoer

Dit is de man die dit verhaal beleefde.

van de lamp dichtgedraaid. De lantaarn had dan nog wel voldoende gas om te blijven branden tot hij thuis was.

Ook bleef er dan nog wat carbid over, en dat kon weer opnieuw gebruikt worden, want elke cent was er een.

Vader zag in de verte de petroleumlamp die in de lantaarnpaal op de Viersprong hing al branden, toen plotseling de carbidlamp al uitging. Hij stopte en ging lopen. Dit deed vader niet zonder reden, want hij moest nog langs de veldwachterswoning, en voor Wassink had iedereen ontzag. Toen hij voorbij de woning was kreeg vader weer durf, en hij stapte weer op, al was het aardedonker. Voorzichtig stuurde hij langs de kant van de weg waar de berm zich vaag aftekende. Plotseling was het alsof hij door twee onzichtbare handen van zijn fiets getrokken werd. Hij hoorde iets de berm invallen met een vreemde kreet. Toen vader tot zijn besef kwam, zat hij schrijlings op de weg. "Wat noe dan", mompelde hij, "'t liekt wel of ik un koe het angereen". Maar veel tijd van denken kreeg hij niet. "Wie ben je, zeg op!" bulderde een stem vanuit de slootkant, "jij krijgt nou van mij niet één, maar twee bekeuringen. Een voor rijden zonder licht, en een voor het toebrengen van lichamelijk letsel. En ik ben geen koe, want de grootste koe dat ben je zelf!" Vader hoorde direkt wie het was: veldwachter Wassink. Juist de man die hij het minst wilde ontmoeten had hij aangere-

den. Hij hielp de veldwachter weer op de been, en raapte zijn fiets op. De carbidlamp was zwaar gehavend. Ze liepen samen naar de Viersprong. Wassink was flink geschrokken en mompelde: "Loopt men rustig langs de weg, rijdt er zo'n stomme koe van een buurman je tussen de benen. Ik heb een flinke smak gemaakt man, je reed me precies in de mik. Wil je wel geloven dat ik nog steeds sta te rillen op mijn benen?" "Kom mer mee in huus", zei vader, "dan zulle we je effe schoonmaken. En veur dat rille hek ok nog wel wat".

Moeder keek vreemd op toen de twee verkreukelde mannen binnenkwamen. "Wat is dat noe, hen jullie soms gevochten?" De veldwachter vertelde haar het verhaal. Lachend borstelde moeder zijn uniform af. Gelukkig was het nog heel. Toen werd de fles uit de kelder gehaald, en na een paar brandewijntjes met suiker knapte Wassink weer zienderogen op. Hij stond op en wees met zijn vinger bezwerend naar vader en zei: " Zo Top, daar zijn we goed vanaf gekomen. Maar haal zo'n stommitheit niet weer uit, want het had veel slechter af kunnen lopen. Hou dit voor gezegd, en verder zand erover. Goeienavond verder".

Veldwachter Wassink ging weer verder met zijn ronde, en vader kwam er met een waarschuwing vanaf.

J. Top Sr., Wekerom.

Nieuw lid van de Vereniging Oud Ede:

Naam en voorletters (hr/mevr.):.....

Adres:.....

Postcode/Plaats: .....

Geschenk-lidmaatschap opgegeven door: .....

Straatnamen in Ede (2)

In het kader van de in de vorige Zandloper geopende rubriek over de achtergronden van Edese straatnamen willen we dit keer aandacht besteden aan de Van Speykstraat. Deze is, zoals de tekst op het naambord al aangeeft, te vinden in de zeeheldenwijk. Van Speyk kun je eigenlijk geen zeeheld noemen, omdat hij niet zoals bijvoorbeeld Michiel Adriaanszoon de Ruyter en Maarten Harpertszoon Tromp met succes slag heeft geleverd tegen een vijandelijke oorlogsvloot. Zijn naam is echter wel verbonden aan een spectaculaire krijgsverrichting aan het begin van de vorige eeuw, toen het pasgevormde Koninkrijk der Nederlanden zich in een periode van betrekkelijke rust bevond.

Van de levensloop van Jan Carel Josephus van Speyk is weinig bekend. Hij werd in 1802 geboren en bracht zijn jeugd jaren door in het burgerweeshuis te Amsterdam. Als 15-jarige kwam hij in de leer bij een kleermaker. Het vak boeide hem kennelijk niet zozeer. Enkele jaren later meldde hij zich bij de Marine, waar hij een officiersopleiding volgde. Hij bracht het uiteindelijk tot de rang van luitenant-ter-zee 2e klasse. Als commandant van een kanonneerboot werd Van Speyk in augustus 1830 betrokken bij de pogingen van koning Willem I om de zojuist uitgebroken opstand van de Belgen tegen het Nederlandse gezag te breken. De boot van Van Speyk lag op de

Schelde bij Antwerpen ter ondersteuning van de Nederlandse troepen onder leiding van generaal Chassé, die de citadel van Antwerpen bezet hielden.

Door een zware storm raakte de kanonneerboot op drift en kwam tegen de Antwerpse kade terecht. Een grote groep Belgische muiters stond er klaar om het vaartuig te overmeesteren. Van Speyk en zijn mannen zagen zich geplaatst tegen een grote overmacht waartegen ze weinig konden uitrichten. Toen de muiters probeerden de Nederlandse vlag neer te halen, kon Van Speyk dat niet aanzien. Hij sprak toen de historische woorden: dan liever de lucht in. Waarmee hij opdracht gaf de scheepsmijn te ontsteken. Met een enorme knal vloog het schip met de bemanning en alle opgedrongen muiters de lucht in. Allen kwamen om door de vlammen of in het water.

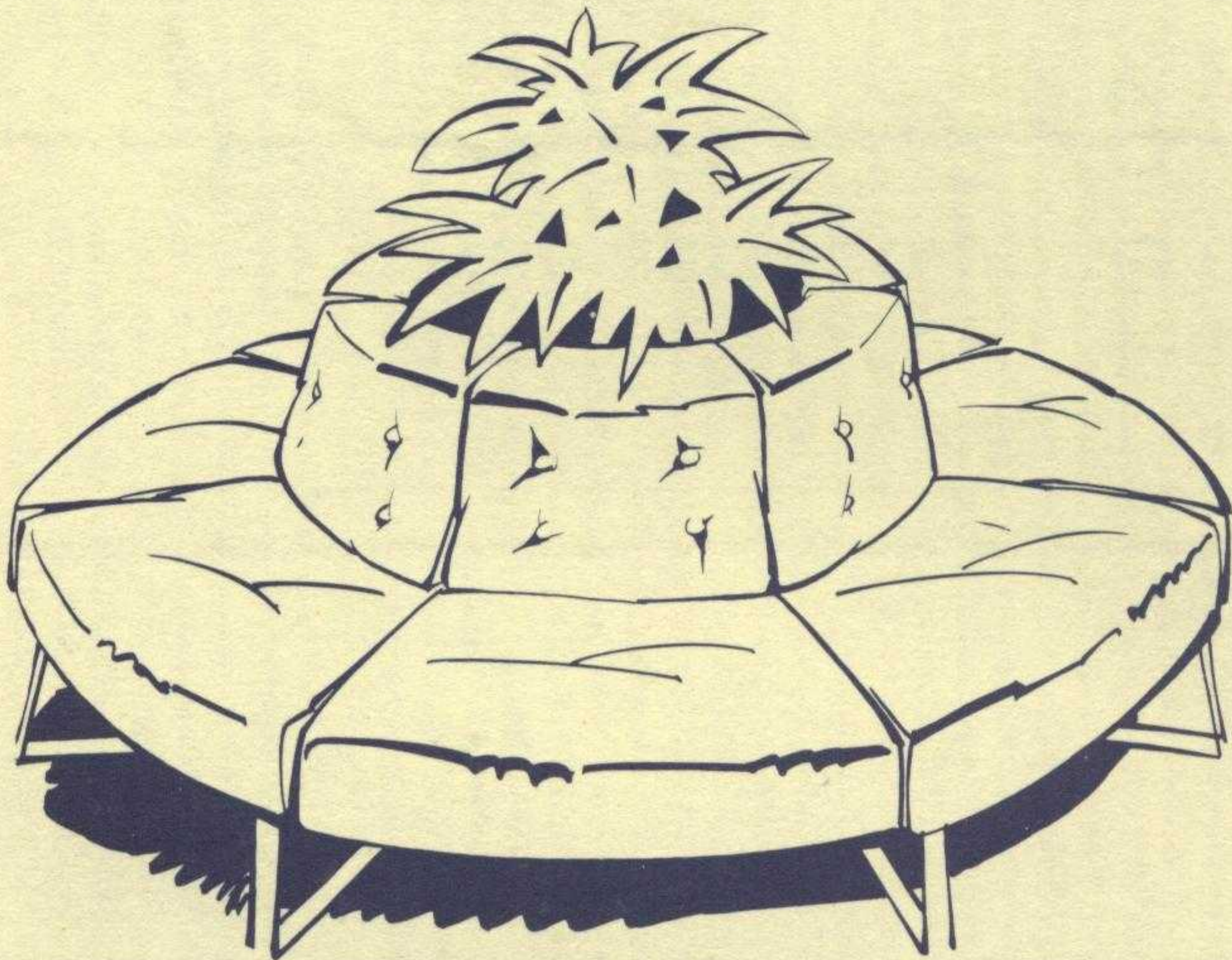
Het Nederlandse volk gewaagde van een heroïsche daad: de eer van de Nederlandse vlag was gered. Op het verloop van de opstand heeft een en ander echter weinig invloed gehad. Voor Van Speyk betekende het een abrupt einde van een veelbelovende carrière. Omdat hij als marine-officier z'n heldendaad verrichtte, is het predikaat zeeheld op het Edese straatnaambord toch wel enigermate gerechtvaardigd te achten.

G.W. Onderstal.

(Bron: "Dispereert niet, 20 eeuwen historie van de Nederlanden" door A.H. Algra.)

U zoekt een bank die all-round is.

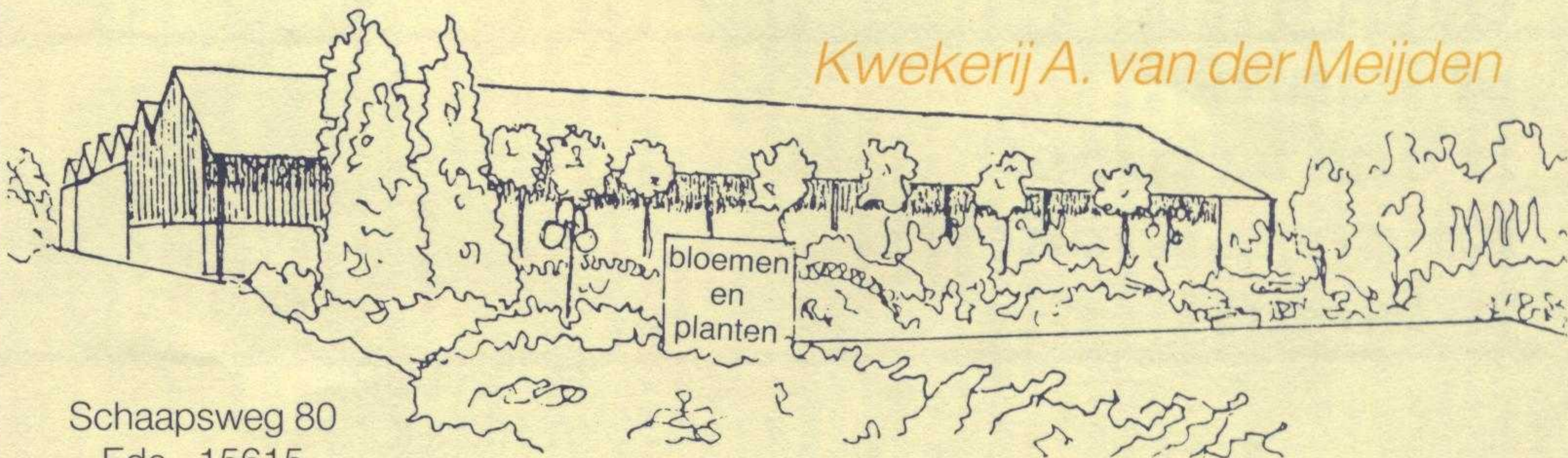
**Wij zorgen dat u goed zit
met al uw geldzaken.**

Voor elke spaarvorm, verzekering, lening of hypotheek bent u bij de SNS bank aan het goede adres. Maar we bieden u nog veel meer. Bij ons treft u deskundige mensen die u snel helpen. Bovendien kunt u als Privérekeninghouder van de SNS bank gebruik maken van de geldautomaat, waarmee u dag en nacht contant geld kunt opnemen. Geïnteresseerd? Op onze kantoren vertellen wij u er graag meer over.

SNS bank

Net als veel oude Edenaren moesten wij onze stek verlaten. Ons nieuwe pand werd moderner maar de ouderwetse kwaliteit blijft. Kom geheel vrijblijvend naar ons ruime assortiment bloemen en planten kijken.

Kwekerij A. van der Meijden

Schaapsweg 80
Ede 15615

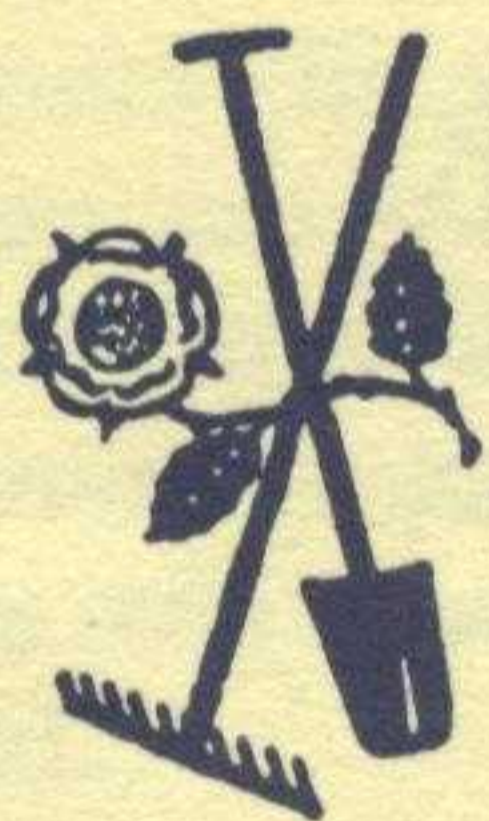

hartveroverend

Uw hele nieuwe garderobe samenstellen in één zaak. Omdat alles er is en... alles perfekt is!

VAN DE WEERD
LADY

grotestraat - ede

sinds 1939

Kalverkampweg 3
6718 WJ Ede
Tel: 13835

A. J. Houtman

Tuinplanten
Tegels
Grond

Bielzen
Graszoden
Hout - enz.

OOK TUINAANLEG EN RENOVATIE

**Geen project
of kantoor
is ons te groot!
En geen winkel
te klein!**

Ook dit project,
Historisch Museum Ede
is verzorgd door:

VAN DIJK B.V.

INTERIEUR
VERZORGING

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE
TELEFOON 08380 - 32359